

ΣΥΝΤΟΜΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ: ΥΠΟΔΟΜΕΣ – ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ, Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΡΙΩΝ ΧΩΡΩΝ

Ο τουρισμός αποτελεί σημαντική οικονομική δραστηριότητα και κατέχει κυρίαρχη θέση στην ελληνική οικονομία, με τη συνολική συμβολή -άμεση κι έμμεση- στο Α.Ε.Π. και την απασχόληση να εκτιμάται ότι είναι 16,3% και 19,8% αντιστοίχως (WTTTC). Από τη δεκαετία του 1960 ήδη, η χώρα μας αποτελεί δημοφιλή τουριστικό προορισμό για ήλιο και θάλασσα, συνδυάζοντας μαγευτικά τοπία, εύκρατο κλίμα, καθαρές θάλασσες, φιλοξενία και ιστορικό και πολιτιστικό πλούτο 3.000 ετών.

Γενικά, το ελληνικό τουριστικό προϊόν, σε ότι αφορά τα ποιοτικά στοιχεία του, χαρακτηρίζεται από μία προσφορά που στηρίζεται -εξαιτίας της ανάλογης ζήτησης- στο πρότυπο "Ήλιος - Θάλασσα" και βασίζεται στα γεωκλιματικά χαρακτηριστικά της χώρας, όπως και στα ιστορικά, πολιτιστικά, κοινωνικά και λοιπά χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν και προηγουμένως. Τα παραπάνω στοιχεία είναι από τη μία αυτά που το ανέδειξαν και το βοήθησαν στο να αποτελεί σήμερα τη βαριά βιομηχανία της χώρας, αλλά και εκείνα που το ωθούν στο να εμφανίζει σημάδια μειωμένης ανταγωνιστικότητας (24^η θέση στην έκθεση για την ανταγωνιστικότητα των τουριστικών προϊόντων του WEF από 22^η το 2007), έντονης εποχικότητας και ευκολίας στην υποκατάσταση. Όσο και αντιφατικά αν ακούγονται τα παραπάνω, το τουριστικό προϊόν που προσφέρει η χώρα μας το προσφέρουν και πολλές άλλες χώρες της Μεσογείου (π.χ. Τουρκία, Κροατία) σε ανταγωνιστικότερες ως προς την Ελλάδα τιμές (WEF), με αποτέλεσμα και να είναι ιδιαιτέρως εύκολο να υποκατασταθεί, μιας και έχει τοποθετηθεί διεθνώς ως προϊόν καλοκαιρινών διακοπών, αλλά και να πλήττεται από φαινόμενα έντονης εποχικότητας.

Ο ελληνικός τουρισμός, για να βελτιώσει την ανταγωνιστικότητά του, να αναβαθμίσει και να παγιώσει μία υψηλή θέση στην παγκόσμια αγορά, εκμεταλλευόμενος τα συγκριτικά του πλεονεκτήματα, θα πρέπει να επενδύσει σε ένα μοντέλο που θα εμπλουτίσει το τουριστικό προϊόν, θα βελτιώσει την ανταγωνιστικότητά του και θα διευρύνει την τουριστική περίοδο, αμβλύνοντας ουσιαστικά την εποχικότητα. Μία από τις δράσεις του μοντέλου αυτού είναι και οι ειδικές μορφές τουρισμού.

Οι ειδικές μορφές τουρισμού είναι εκείνα τα τουριστικά προϊόντα που χαρακτηρίζονται από ποικιλία, απευθύνονται σε τουρίστες κάθε οικονομικής δυνατότητας

και προσαρμόζονται δυναμικά στις προτεραιότητες και τις απαιτήσεις τους. Στόχος της ανάπτυξής τους είναι η προσέλκυση περισσότερων τουριστών οι οποίοι θα συμβάλλουν στον περιορισμό ή και την εξάλειψη της εποχικότητας, μέσω της επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου και η ποιοτική αναβάθμιση του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος. Ορισμένες από τις μορφές αυτές είναι:

- Ο θαλάσσιος τουρισμός, ένας από τους πλέον συναλλαγματοφόρους κλάδους της τουριστικής οικονομίας, με μερίδιο στα τουριστικά έσοδα που ανέρχεται σε 9%, παρόλο που εκπροσωπεί μονάχα το 2% της συνολικής τουριστικής κίνησης. Στην Ελλάδα, το εν λόγω τουριστικό προϊόν χωρίζεται σε τρεις συνιστώσες: την κρουαζιέρα, το γιώτινγκ και τις εκδρομές με τα ημερόπλοια. Η κρουαζιέρα αποτελεί δυναμικό υποκλάδο του θαλάσσιου τουρισμού, τόσο επειδή επενδύονται σημαντικά ποσά για την κατασκευή λιμενικών υποδομών και τη ναυπήγηση πολυτελών κρουαζιερόπλοιων, όσο και εξαιτίας της σημαντικής εισροής ξένου συναλλάγματος που επιφέρει. Επιπλέον, ως τουριστικό προϊόν συνδυάζει μεγάλο μέρος της τουριστικής αλυσίδας: μεταφορά, διαμονή, διατροφή, ψυχαγωγία. Συχνά στα παραπάνω έρχονται να προστεθούν οι αγορές, οι αθλητικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Η διαφορά της με το κομμάτι του γιώτινγκ έγκειται στο ότι η πρώτη δίνει τη δυνατότητα σε μεγάλο πλήθος ατόμων να επισκεφθούν μεγάλα λιμάνια μετά από πολύωρα ταξίδια, ενώ το δεύτερο δίνει τη δυνατότητα σε μικρό πλήθος ατόμων να καταπλεύσουν σε μικρά λιμάνια μετά από μικρής διάρκειας ταξίδι. Το γιώτινγκ προσφέρει στους ταξιδιώτες άμεση επαφή με το θαλάσσιο στοιχείο, τη δυνατότητα να βιώσουν την εμπειρία της διακυβέρνησης του σκάφους, αλλά και να επιλέξουν τον τόπο / τόπους προορισμού τους. Απευθύνεται κυρίως σε πελατεία υψηλού εισοδήματος, ενώ η ζήτηση παρουσιάζει παγκοσμίως σημαντική αύξηση τα τελευταία χρόνια. Τα ημερόπλοια είναι τα σκάφη που προσφέρουν υπηρεσίες ταξιδιών κατά τη διάρκεια της ημέρας, επειδή δεν πληρούν τις προϋποθέσεις (καμπίνες, εστιατόριο, κλπ.) ώστε να ταξιδέψουν νύχτα ή για μεγάλες αποστάσεις. Το τελευταίο διάστημα οι υπηρεσίες που προσφέρουν τα ημερόπλοια έχουν αυξηθεί τόσο ποσοτικά, όσο και ποιοτικά.

Σε ό,τι αφορά τις απαραίτητες υποδομές για την ανάπτυξη της συγκεκριμένης ειδικής μορφής τουρισμού, η Ισπανία κατέχει το μεγαλύτερο πλήθος υποδομών συγκριτικά με τις υπόλοιπες ανταγωνίστριες χώρες, ωστόσο τα τελευταία χρόνια αντιμετωπίζει έντονο ανταγωνισμό από χώρες που βρέχονται από τη Μαύρη Θάλασσα και που προσφέρουν ανταγωνιστικότερες τιμές, σύγχρονες εγκαταστάσεις υποδοχής πλοίων και περισσότερο τουριστικό ενδιαφέρον. Με μεγάλη διαφορά ακολουθεί η Κροατία, όπου ο θαλάσσιος

τουρισμός εμφανίζει ιδιαίτερη δυναμική, και οι υπόλοιπες ανταγωνίστριες χώρες, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα.

- Ο τουρισμός ευεξίας, που είναι αποτέλεσμα δύο συνιστωσών: του τουρισμού ιαματικής υδροθεραπείας και του τουρισμού θαλασσοθεραπείας. Σύμφωνα με το European Travel Monitor (ETM), οι διακοπές υγείας και ευεξίας αντιστοιχούν στο 15% της ευρωπαϊκής τουριστικής αγοράς. Ειδικότερα, η Ευρώπη διαθέτει πάνω από 1.200 θέρετρα υγείας και spas, με τα τελευταία να αυξάνονται κατά 20% ετησίως. Οι παράγοντες που διαμορφώνουν τη ζήτηση του συγκεκριμένου τουριστικού προϊόντος είναι η αύξηση της ευαισθησίας για την υγεία και την ευεξία, αλλά και οι αλλαγές στην καταναλωτική συμπεριφορά και τις αξίες. Παγκόσμιος ηγέτης για το συγκεκριμένο τουριστικό προϊόν είναι η Αυστρία, η οποία έχοντας κατανοήσει τη σημασία και τα οφέλη που προκύπτουν από την ανάπτυξη του τουρισμού ευεξίας, διαθέτει 550 ξενοδοχεία και θέρετρα ευεξίας. Από τους ετήσιους επισκέπτες που δέχεται σήμερα, το 10% βρίσκεται στη χώρα για διακοπές ευεξίας, ενώ το ποσοστό αυτό το 1994 ήταν περίπου 4%. Τα έσοδα που παράγει ο συγκεκριμένος τουριστικός κλάδος είναι κατά 30% υψηλότερα σε σχέση με αυτά των παραδοσιακών μορφών. Σύμφωνα, μάλιστα, με τον Εθνικό Αυστριακό Οργανισμό Τουρισμού (ANTO) οι τουρίστες ευεξίας δαπανούν κατά μέσο όρο 96€ ημερησίως, ενώ ο μέσος τουρίστας μόνο 74€.

Η Ιταλία διαθέτει τον μεγαλύτερο αριθμό κέντρων ιαματικής υδροθεραπείας μεταξύ των εξεταζόμενων χωρών, ενώ η Κροατία τον υψηλότερο αριθμό κέντρων θαλασσοθεραπείας και spa. Η Τουρκία, παρόλο που διαθέτει πλούσιες πηγές γεωθερμικών υδάτων, δεν διαθέτει τις ανάλογες υποδομές σε κέντρα ιαματικής υδροθεραπείας. Η Κύπρος έχει αντιληφθεί ότι διαθέτει συγκριτικά πλεονεκτήματα για την ανάπτυξη του συγκεκριμένου τουριστικού προϊόντος και για το λόγο αυτό διαφημίζει και προωθεί το προϊόν της. Η Ελλάδα, διαθέτοντας πολυάριθμες πηγές γεωθερμικών υδάτων, έχει δώσει έμφαση στην ιαματική υδροθεραπεία. Ωστόσο οι εγκαταστάσεις πρέπει να εκσυγχρονιστούν.

- Ο συνεδριακός τουρισμός, μία από τις πλέον επικερδείς ειδικές μορφές τουρισμού, που κατέγραψε παγκοσμίως έσοδα ρεκόρ για το 2006 της τάξης των 9 δις δολάρια (ICCA). Σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη (HAPCO), τα κριτήρια για την επιλογή της Ελλάδας ως συνεδριακό προορισμό είναι ο πολιτισμός και η ιστορία της, η ασφάλεια, το κλίμα και η φήμη της (image/reputation), ενώ τα κριτήρια που ως φαίνεται η χώρα μας δεν πληροί

είναι η ύπαρξη ενός αξιόπιστου PCO (Professional Conference Organizer – επαγγελματίας διοργανωτής συνεδρίων), η ευκολία στην εύρεση χρηστικών και ολοκληρωμένων πληροφοριών, η σχέση ποιότητας – τιμής και η διοργάνωση εκδηλώσεων σε αξιόλογους πολιτιστικούς και μη χώρους (π.χ. μουσεία). Στην ίδια έρευνα οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να αξιολογήσουν το βαθμό ικανοποίησης που προσφέρουν οι μεσογειακές χώρες ως συνεδριακοί προορισμοί. Η Ισπανία απέσπασε το εντυπωσιακό ποσοστό του 100% και έρχεται στην πρώτη θέση της κατάταξης, ακολουθεί η Ελλάδα με 95% και έπεται η Ιταλία με 91%. Σημαντικά είναι τα ποσοστά που συγκέντρωσε η Πορτογαλία, αλλά κυρίως η Κροατία, που εμφανίζεται ως ανερχόμενη χώρα στο συνεδριακό τουρισμό.

Όσον αφορά τις υποδομές, εξαιτίας της δυσκολίας καταγραφής του συνόλου των συνεδριακών χώρων ανά χώρα, καθώς οι προδιαγραφές και τα κριτήρια ένταξής τους στην κατηγορία διαφέρουν, μετρήθηκε η συνεδριακή δραστηριότητα κάθε μιας από τις ανταγωνίστριες. Τη μερίδα του λέοντος και εδώ κατέχει η Ισπανία, κατέχοντας την 5^η θέση στην παγκόσμια κατάταξη. Κατά πόδας ακολουθεί η Ιταλία, ενώ οι υπόλοιπες ανταγωνίστριες –ανάμεσά τους και η Ελλάδα- καταλαμβάνουν πολύ μικρό κομμάτι από την πίτα.

- Ο αθλητικός τουρισμός, που περιλαμβάνει την προσέλκυση τουριστών για την παρακολούθηση μεγάλων αθλητικών γεγονότων, αλλά και επισκεπτών που λαμβάνουν μέρος σε διάφορες αθλητικές δραστηριότητες. Στα οφέλη που προκύπτουν από την ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού συγκαταλέγονται τα έσοδα από τη μετακίνηση, διαμονή, διατροφή και ψυχαγωγία των φιλάθλων, των αθλητών και των συνοδών τους, κυρίως αν αναλογιστεί κανείς πως οι κατά σύστημα αθλητικοί τουρίστες είναι ιδιαιτέρως εύποροι και επιζητούν την ποιότητα σε όλες τους τις δραστηριότητες, η τουριστική και οικονομική ανάπτυξη, καθώς και η διεθνής προβολή της περιοχής που θα φιλοξενήσει το αθλητικό γεγονός, η αύξηση του τουριστικού Α.Ε.Π., η αύξηση των θέσεων απασχόλησης, η καταπολέμηση της εποχικότητας και η μετατροπή της Ελλάδας σε δωδεκάμηνο τουριστικό προορισμό και η αναμόρφωση του ελληνικού τουριστικού μοντέλου και η προσαρμογή του στις απαιτήσεις της παγκόσμιας ζήτησης.

Ειδική μορφή αθλητικού τουρισμού αποτελεί το γκολφ. Η ταξιδιωτική αγορά του γκολφ, δεδομένης της αύξησης του εισοδήματος, της αύξησης της αναμενόμενης διάρκειας ζωής, του νέου πιο υγιεινού τρόπου ζωής και των βελτιωμένων και φθηνότερων αερομεταφορών εκτιμάται πως θα σημειώνει συνεχή αύξηση για τα επόμενα χρόνια. Η Ισπανία, με 304 γήπεδα γκολφ και κλιματολογικές συνθήκες που ευνοούν την ενασχόληση με το γκολφ καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, είναι ένας από τους δημοφιλέστερους

ευρωπαϊκούς προορισμούς. Η επιτυχία της αποδίδεται εκτός από τους δύο παραπάνω παράγοντες στη φιλοξενία πολλών επαγγελματικών τουρνουά και στο ενδιαφέρον που επιδεικνύουν τα Μ.Μ.Ε. Η Ιταλία, παρά τις ευνοϊκές κλιματολογικές και εδαφομορφολογικές συνθήκες, αλλά και την αύξηση του πλήθους των παικτών κατά 50% τα τελευταία οκτώ χρόνια, δεν έχει αναπτυχθεί ως τουριστικός προορισμός του συγκεκριμένου αθλήματος. Η Πορτογαλία είναι καθιερωμένος τουριστικός προορισμός για γκολφ, ενώ σημαντική είναι και η πορεία που έχει χαράξει η Τουρκία, της οποίας οι υποδομές των γηπέδων έχουν βελτιωθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια. Η χώρα μας, διαθέτει μόλις έξι γήπεδα γκολφ και 1.400 εγγεγραμμένους παίκτες, ενώ -με αναγωγή ανά εκατομμύριο αφίξεων και αναλογικά με τις ανταγωνίστριες χώρες- θα έπρεπε να διαθέτει 46. Τέλος, στην Κύπρο, το άθλημα του γκολφ είναι σχετικά καινούργιο, με το πρώτο γήπεδο να έχει δημιουργηθεί το 1994.

- Ο χειμερινός τουρισμός, προϊόν που επιλέγεται συνήθως από τουρίστες που επιθυμούν να συνδέουν τις διακοπές τους με την αθλητική τους ενασχόληση. Σημαίνοντα ρόλο για την επιλογή του προορισμού τους παίζει η ποιότητα και η ποσότητα του χιονιού, η ποιότητα των υπηρεσιών και των υποδομών, η φυσική ομορφιά του περιβάλλοντος και οι δυνατότητες που προσφέρονται για ψυχαγωγία. Ο χειμερινός τουρισμός επηρεάζεται σημαντικά από τις κλιματικές αλλαγές: ελλείψει χιονιού και κατάλληλων καιρικών συνθηκών, η ποσότητα αλλά και η ποιότητα του χιονιού δεν θα καταφέρουν να ικανοποιήσουν το τουριστικό κοινό. Δεδομένης της συνεχούς κλιματικής μεταβολής και της ανόδου της θερμοκρασίας, το μέλλον του δεν διαγράφεται ιδιαίτερα ευοίωνο.

Από πλευράς υποδομών, η Ισπανία έχει τις περισσότερες υποδομές από τις χώρες που εξετάζονται, οι οποίες τα τελευταία χρόνια έχουν εκσυγχρονιστεί πλήρως. Πρόβλημα, εντούτοις, αποτελεί η περιορισμένη χιονόπτωση και τα απρόβλεπτα μετεωρολογικά φαινόμενα, που ώθησαν στη δημιουργία εγκαταστάσεων τεχνητού χιονιού για τη διατήρηση της τουριστικής κίνησης. Η Ιταλία έρχεται δεύτερη στην κατάταξη και ακολουθεί η Ελλάδα. Τα κέντρα, όμως, της Ελλάδας μαστίζονται από πολλά προβλήματα που επηρεάζουν την εύρυθμη λειτουργία τους, όπως η έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού και η ανυπαρξία εκπαίδευσης του υφισταμένου, οι απαρχαιωμένες εγκαταστάσεις, η ανυπαρξία σημαντικών επενδύσεων για την ανακαίνιση ή επέκταση των εγκαταστάσεων που ήδη υπάρχουν, κ.α. Στην Τουρκία υπάρχουν 16 χιονοδρομικά κέντρα, παρόλο που η ορεινή μορφολογία της, σε συνδυασμό με το ότι τα βουνά της είναι χιονισμένα 4-6 μήνες το χρόνο, θα της επέτρεπαν να έχει αναπτύξει περισσότερες υποδομές. Η Κροατία διαθέτει 4 χιονοδρομικά κέντρα, παρόλο που οι ορεινές περιοχές της,

όπως οι Διναρικές Άλπεις, θα ήταν ιδανικές για την ανάπτυξη του χειμερινού τουρισμού. Εντούτοις, η μεταβλητότητα των κλιματικών συνθηκών που παρατηρούνται τα τελευταία χρόνια, τόσο στην Κροατία, όσο και παγκοσμίως, αυξάνει το μέγεθος των απαιτούμενων επενδυτικών κεφαλαίων για την ανάπτυξη του χειμερινού τουρισμού και αιτιολογεί εν μέρει τη διστακτικότητα των κροατικών φορέων προς την κατεύθυνση αυτή. Η Κύπρος και η Πορτογαλία διαθέτουν από ένα χιονοδρομικό κέντρο, γεγονός που αιτιολογείται πλήρως αν αναλογιστεί κανείς ότι το άθλημα του σκι στις συγκεκριμένες χώρες δεν είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένο και υποστηρίζεται κυρίως από τον εσωτερικό τουρισμό.

▪ Άλλες ειδικές μορφές τουρισμού, όπως είναι:

- Ο πολιτιστικός τουρισμός, κατά τον οποίο ο επισκέπτης θέλει να γνωρίσει, να κατανοήσει και να εκτιμήσει το βασικό χαρακτήρα ενός τόπου και τον πολιτισμό του συνολικά, και συγκεκριμένα την ιστορία, την πολιτιστική εξέλιξη, τα πολιτιστικά δρώμενα, τη γαστρονομία, την κοινωνική, οικονομική και πολιτική δομή, τον λαό και την κουλτούρα του.
- Ο τουρισμός υγείας, που αναφέρεται στη δυνατότητα των επισκεπτών να κάνουν χρήση υπηρεσιών υγείας στη χώρα του ταξιδιωτικού προορισμού τους, παράλληλα και συμπληρωματικά με τις τουριστικές υπηρεσίες. Ο τουρισμός υγείας είναι ένας δυναμικά αναπτυσσόμενος κλάδος του παγκόσμιου τουρισμού τα τελευταία χρόνια. Η διευκόλυνση των μετακινήσεων μέσω των αεροπορικών συγκοινωνιών και η ταχύτητα στη διάδοση της πληροφορίας μέσω διαδικτύου, καθιστούν τα ταξίδια αυτά εύκολα και οικονομικά προσιτά.
- Ο εκθεσιακός τουρισμός, που αφορά στη διοργάνωση εκθέσεων, μέσω των οποίων ευνοείται ιδιαίτερα η γενικότερη οικονομική, εμπορική και τουριστική ανάπτυξη, όπως και η εργασιακή τόνωση των περιοχών στις οποίες λαμβάνουν χώρα τα εκθεσιακά γεγονότα. Στα οφέλη από τη διοργάνωση εκθέσεων συγκαταλέγονται η καταπολέμηση της εποχικότητας, η τόνωση της οικονομίας, αλλά και της ανεργίας, αφού απαιτείται μεγάλος αριθμός απασχολούμενων και η προσέλκυση περισσότερων τουριστών μέσω της προβολής του προορισμού.
- Ο τουρισμός 3^{ης} ηλικίας, που αποτελεί μία από τις πλέον ενδιαφέρουσες μορφές, δεδομένης της παρατηρούμενης κατά τα τελευταία χρόνια, αλλά και της προβλεπόμενης αύξησης του μέσου όρου ζωής παγκοσμίως, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι το ποσοστό συμμετοχής ατόμων τρίτης ηλικίας στον συνολικό αριθμό τουριστών βαίνει συνεχώς αυξανόμενο.

- ο Θρησκευτικός τουρισμός, που είναι το σύνολο των τουριστικών δραστηριοτήτων που εκτυλίσσονται γύρω από χώρους και μνημεία θρησκευτικής σημασίας.

Η Ελλάδα, στην προσπάθειά της να αναπτύξει ορισμένες από τις παραπάνω ειδικές μορφές, αλλά και τον τουρισμό γενικότερα, έχει να αντιμετωπίσει ορισμένους ανταγωνιστές. Στη μελέτη αυτή, ορίζονται ως ανταγωνίστριες χώρες της Ελλάδας στον τουριστικό τομέα εκείνες που προσφέρουν το ίδιο τουριστικό προϊόν και απευθύνονται στις αγορές του Ηνωμένου Βασιλείου, της Γερμανίας και της Ιταλίας και είναι η Ισπανία, η Ιταλία, η Κύπρος, η Κροατία, η Τουρκία και η Πορτογαλία.

Για την ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού, απαιτείται επίσης η ικανοποίηση κάποιων αναγκαίων συνθηκών (π.χ. συγκοινωνιακές υποδομές, ασφάλεια, υγιεινή), οι οποίες είναι απαραίτητες για την ανάπτυξη του τουρισμού γενικά, αλλά και ορισμένων ικανών (π.χ. ποιοτικές τουριστικές υποδομές, διαφήμιση), οι οποίες πρέπει να είναι ευνοϊκές για την ανάπτυξη της συγκεκριμένης ειδικής τουριστικής μορφής. Σε αυτή τη βάση, μελετώντας τα διαθέσιμα στοιχεία συμπεραίνεται πως η Ισπανία και η Ιταλία έχουν ικανοποιήσει πλήθος αναγκαίων και ικανών συνθηκών, διαθέτοντας μεταξύ άλλων μεγάλο όγκο ποιοτικών υποδομών (π.χ. γήπεδα γκολφ, χιονοδρομικά κέντρα, κ.α.) και έχουν καταφέρει να αναπτύξουν σε τέτοιο βαθμό τον τουρισμό τους, αλλά και τις ειδικές μορφές τουρισμού, ώστε δίκαια να συγκαταλέγονται στους ηγέτες της τουριστικής βιομηχανίας. Οι υπόλοιπες από τις ανταγωνίστριες χώρες –μεταξύ αυτών και η Ελλάδα- παρόλο που διαθέτουν φυσικά πλεονεκτήματα, δεν παρουσιάζουν ανάλογη δυναμική με τις παραπάνω χώρες στην τουριστική τους ανάπτυξη, γεγονός που καταδεικνύει υστέρηση δράσης από τον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα. Ειδικά για τη χώρα μας, η έλλειψη πρωτοβουλίας που διαφαίνεται, είναι το λιγότερο κατακριτέα, αν αναλογιστεί κανείς πως η Ελλάδα διαθέτει – σε αντίθεση με τις υπόλοιπες χώρες- φυσικά πλεονεκτήματα για σχεδόν κάθε μία από τις ειδικές μορφές τουρισμού.

Σε ό,τι αφορά την στρατηγική που πρέπει να ακολουθήσει η χώρα μας για την ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού, θεωρείται σκόπιμο να δοθεί αρχικά ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη των μορφών εκείνων, για τις οποίες η Ελλάδα διαθέτει συγκριτικά πλεονεκτήματα σε σχέση με τις ανταγωνίστριες χώρες, αλλά και ένα ικανό πλήθος υποδομών, ώστε να οδηγηθούμε σε άμεσα αποτελέσματα, με βραχεία και μεσοπρόθεσμη αποκόμιση οφέλους.

Για τον εμπλουτισμό του τουριστικού μας προϊόντος, προτείνεται η επένδυση πρωτίστως στον θαλάσσιο τουρισμό (κρουαζιέρα, γιώτινγκ, ημερόπλοια), ο οποίος,

δεδομένου του μήκους της ελληνικής ακτογραμμής, αλλά και του πλήθους και της ποικιλομορφίας των νησιών, εγγυάται υπό προϋποθέσεις αυξημένες αποδόσεις, αλλά και στον συνεδριακό τουρισμό, ως τουριστικό προϊόν βραχείας και μεσοπρόθεσμης απόδοσης. Παράλληλα, θα πρέπει να αξιοποιηθεί –αυτόνομα ή σε συνδυασμό με άλλες ειδικές μορφές- και ο πολιτιστικός τουρισμός, ο οποίος εξαιτίας της ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς που διαθέτουμε ως χώρα, δύναται να αποτελέσει το εφαλτήριο για την προσφορά μίας πληρέστερης και μοναδικής τουριστικής εμπειρίας.

Δευτερευόντως η χώρα μας θα μπορούσε να επικεντρωθεί στην ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού, αξιοποιώντας τις σύγχρονες αθλητικές εγκαταστάσεις που δημιουργήθηκαν για τις ανάγκες των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 και τη διεθνή διαφήμιση της χώρας μας με την ευκαιρία των αγώνων, , καθώς και το γεγονός ότι η Ελλάδα αποτελεί στην παγκόσμια συνείδηση την κοιτίδα του αθλητικού ιδεώδους.

Ειδικότερα, για την μείωση της εποχικότητας που παρατηρείται στη ζήτηση από τους αλλοδαπούς τουρίστες, δεν προτείνεται τόσο η επένδυση στον χειμερινό τουρισμό, η υψηλή απόδοση του οποίου (με την έννοια της ενασχόλησης με τα χειμερινά σπορ και γενικά τις όποιες δραστηριότητες σχετίζονται με τις κλιματικές συνθήκες της εν λόγω εποχής), ακόμη κι αν πραγματοποιηθούν σημαντικές επενδύσεις, φαντάζει το λιγότερο δύσκολη, αλλά η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και κατά τους φθινοπωρινούς και εαρινούς μήνες, με ταυτόχρονη αξιοποίηση των συγκριτικών τουριστικών πλεονεκτημάτων: μήκος ακτών, καθαρές παραλίες, ασφάλεια.